

1.1 Ο Διοκλητιανός και η αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας

Μπακάλης Κώστας: history-lototexnia.blogspot.com

◀ Γλυπτό σύμπλεγμα από πορφυρίτη λίθο. Απεικονίζει τους δύο αυγούστους και τους δύο καίσαρες της Τετραρχίας. Το έργο μεταφέρθηκε από την Κωνσταντινούπολη στη Βενετία το 1204 και ενσωματώθηκε στο ναό του Αγίου Μάρκου, 305 μ.Χ. περίπου. Βενετία (Ιταλία).
▶ Μαρμάρινη προτομή του Διοκλητιανού, 3ος αιώνας μ.Χ. Κωνσταντινούπολη (Τουρκία), Αρχαιολογικό Μουσείο.

Οι διοικητικές αλλαγές.

Για να ξεπεραστεί η κρίση του 3ου αιώνα μ.Χ. έπρεπε να αναδιοργανωθούν η διοίκηση, η άμυνα και η οικονομία. Για το σκοπό αυτό στα τέλη του 3ου αιώνα μ.Χ. ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Διοκλητιανός (284–305 μ.Χ.) έκανε μεγάλες διοικητικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, τις οποίες συνέχισε ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Α΄ (306–337 μ.Χ.).

➤ Γιατί ο Διοκλητιανός προχώρησε σε αλλαγές στη διοίκηση του κράτους;

Η ΑΦΕΤΗΡΙΑ (ΠΟΤΕ & ΠΟΙΟΣ)

- Όταν ο Διοκλητιανός έγινε αυτοκράτορας (284 μ.Χ.)
  - ➔ θέλησε να φέρει την τάξη στο ρωμαϊκό κράτος.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ :

Επειδή είχε αποδειχθεί ότι ένας άρχοντας δεν επαρκούσε για τις ανάγκες της διοίκησης της αυτοκρατορίας,

Η ΛΥΣΗ

ο Διοκλητιανός, αν και απολυταρχικός,

- ✓ αποφάσισε να προχωρήσει σε τολμηρές διοικητικές αλλαγές
- ✓ μοιράζοντας την εξουσία.

Ο ΣΤΟΧΟΣ (ΓΙΑΤΙ ΕΓΙΝΕ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ;)

Η μεταβολή του διοικητικού συστήματος ανταποκρίνεται κυρίως στην ανάγκη:

1. άμεσης παρέμβασης του στρατού
2. καλύτερης φύλαξης των συνόρων.

➤ Γιατί ο Διοκλητιανός προχώρησε σε αλλαγές στη διοίκηση του κράτους;

Η ΑΦΕΤΗΡΙΑ (ΠΟΤΕ & ΠΟΙΟΣ)

- Όταν ο Διοκλητιανός έγινε αυτοκράτορας (284 μ.Χ.)
  - ➔ θέλησε να φέρει την [ ] στο ρωμαϊκό κράτος.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ :

Επειδή είχε αποδειχθεί ότι ένας άρχοντας δεν [ ] για τις ανάγκες της διοίκησης της αυτοκρατορίας,

Η ΛΥΣΗ

ο Διοκλητιανός, αν και [ ],

- ✓ αποφάσισε να προχωρήσει σε τολμηρές διοικητικές αλλαγές
- ✓ [ ] την εξουσία.

Ο ΣΤΟΧΟΣ (ΓΙΑΤΙ ΕΓΙΝΕ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ;)

Η μεταβολή του διοικητικού συστήματος ανταποκρίνεται κυρίως στην ανάγκη:

1. [ ] παρέμβασης του στρατού
2. καλύτερης [ ] των συνόρων.

➤ Ποιο ήταν το διοικητικό σύστημα που επέβαλε ο Διοκλητιανός και πώς οργανώθηκε;

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΙΡΑΣΙΑ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΙ)

- Ο Διοκλητιανός κυβέρνησε το ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας
- και έδωσε τη διοίκηση του δυτικού σ' έναν αφοσιωμένο σ' αυτόν στρατιωτικό, το Μαξιμιανό.

Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΚΑΙΣΑΡΕΣ)

Οι δύο αυτοί αυτοκράτορες, που πήραν τον τίτλο του **Αυγούστου**, παραχώρησαν στη συνέχεια τη διοίκηση ενός μέρους από τις περιοχές που κυβερνούσαν σε δύο συνάρχοντες:

- ✓ ο **Διοκλητιανός** → στον **Γαλέριο**
- ✓ ο **Μαξιμιανός** → στον **Κωνσταντίο** το **Χλωρό**.
  - ▶ Οι δύο συνάρχοντες έφεραν τον τίτλο του **Καίσαρα**.
  - ▶ Έτσι η εξουσία μοιράστηκε σε τέσσερα διαφορετικά κέντρα.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΕΔΡΑ
ΑΝΑΤΟΛΗ	Αύγουστος	Διοκλητιανός	Νικομήδεια της Βιθυνίας
ΑΝΑΤΟΛΗ	Καίσαρας	Γαλέριος	Σίρμιο (σημερινή Σερβία)
ΔΥΣΗ	Αύγουστος	Μαξιμιανός	Μιλάνο (Ιταλία)
ΔΥΣΗ	Καίσαρας	Κωνσταντίος ο Χλωρός	Τρεβήροι (Γαλατία)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ & Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

- Το σύστημα αυτό ονομάστηκε **Τετραρχία** και επέτυχε να διατηρήσει προς στιγμή την ακεραιότητα της αυτοκρατορίας.
- Η Ρώμη ήταν θεωρητικά η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας
- και παρέμεινε η έδρα της συγκλήτου.

➤ Ποιο ήταν το διοικητικό σύστημα που επέβαλε ο Διοκλητιανός και πώς οργανώθηκε;

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΙΡΑΣΙΑ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΙ)

- Ο Διοκλητιανός κυβέρνησε το [ ] τμήμα της αυτοκρατορίας
- και έδωσε τη διοίκηση του δυτικού σ' έναν αφοσιωμένο σ' αυτόν στρατιωτικό, το [ ].

Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ (ΚΑΙΣΑΡΕΣ)

Οι δύο αυτοί αυτοκράτορες, που πήραν τον τίτλο του [ ], παραχώρησαν στη συνέχεια τη διοίκηση ενός μέρους από τις περιοχές που κυβερνούσαν σε δύο [ ]:

- ✓ ο Διοκλητιανός → στον [ ]
- ✓ ο Μαξιμιανός → στον [ ] το Χλωρό.
  - ▶ Οι δύο συνάρχοντες έφεραν τον τίτλο του Καίσαρα.
  - ▶ Έτσι η εξουσία μοιράστηκε σε [ ] διαφορετικά κέντρα.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΙΤΛΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΟ	ΕΔΡΑ
ΑΝΑΤΟΛΗ	Αύγουστος	Διοκλητιανός	Νικομήδεια της Βιθυνίας
ΑΝΑΤΟΛΗ	Καίσαρας	Γαλέριος	Σίρμιο (σημερινή Σερβία)
ΔΥΣΗ	Αύγουστος	Μαξιμιανός	Μιλάνο (Ιταλία)
ΔΥΣΗ	Καίσαρας	Κωνσταντίνος ο Χλωρός	Τρεβήροι (Γαλατία)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ & Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

- Το σύστημα αυτό ονομάστηκε **Τετραρχία** και επέτυχε να διατηρήσει προς στιγμή την [ ] της αυτοκρατορίας.
- Η Ρώμη ήταν [ ] η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας
- και παρέμεινε η έδρα της συγκλήτου.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΤΕΤΡΑΡΧΙΑΣ, 3ος ΑΙΩΝΑΣ μ.Χ.

▲ Πηγή: *museduc*

1. Γιατί ο Διοκλητιανός αποφάσισε να μοιράσει την εξουσία;
- A. Γιατί ήθελε να ξεκουραστεί.
  - B. Επειδή ένας άρχοντας δεν επαρκούσε για τις ανάγκες της διοίκησης.
  - Γ. Γιατί η Ρώμη έπαψε να είναι η θεωρητική πρωτεύουσα.

B

2. Ταίριαξε το πρόσωπο με τον σωστό τίτλο:
Διοκλητιανός & Μαξιμιανός →
Γαλέριος & Κωνστάντιος ο Χλωρός →
3. Πού είχε την έδρα του ο **Γαλέριος** (Καίσαρας της Ανατολής);
- A. Στη Νικομήδεια της Βιθυνίας.
  - B. Στους Τρεβήρους της Γαλατίας.
  - Γ. Στο Σίρμιο (σημερινή Σερβία).

Γ

4. Με το σύστημα της Τετραρχίας, η Ρώμη έπαψε να είναι η έδρα της Συγκλήτου.
- Σωστό ή Λάθος

Λ

5. Ο Διοκλητιανός κυβέρνησε το ..... τμήμα της αυτοκρατορίας και ο Μαξιμιανός το .....
- Ανατολικό, Δυτικό**

6. Σε ποιο τμήμα της Αυτοκρατορίας φαίνεται να δίνει περισσότερη σημασία κι από που το καταλαβαίνεις;

ΠΟΥ ΝΟΜΙΖΕΙΣ ΟΤΙ
ΒΡΙΣΚΕΣΑΙ;

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟ
ΜΑΙ ΤΟ ΞΕΡΩ
ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΑ
'ΘΕΛΑ ΝΑ ΜΑΘΩ
ΕΙΝΑΙ ΑΝ ΑΞΙΖΕΙ
ΤΟΝ ΚΟΠΟ ΝΑ
ΜΕΙΝΩ.

Είσαι ένας Ρωμαίος αξιωματικός στα σύνορα και έχεις πρόβλημα.

Πρέπει να στείλεις ένα επείγον μήνυμα, αλλά το σήμα είναι κακό και έχεις μπερδέψει τις επαφές σου!

Βάλε το σωστό όνομα δίπλα σε κάθε κατάσταση:

1. «Πού είσαι, αφεντικό;»: Είσαι στη Νικομήδεια και ψάχνεις τον μεγάλο αρχηγό (Αύγουστο) της Ανατολής. Απάντηση: .....
2. «Έχουμε κρύο εδώ στη Γαλατία!»: Είσαι στους Τρεβήρους και ο Καίσαρας της Δύσης σου χρωστάει καινούργια χλαμύδα. Απάντηση: .....
3. «Μαξ, χάθηκα στο Μιλάνο!»: Ψάχνεις τον Αύγουστο της Δύσης για να σου δώσει οδηγίες. Απάντηση: .....
4. «Σίρμιο... πού είναι αυτό;»: Πρέπει να αναφέρεις μια επιδρομή στον Καίσαρα της Ανατολής. Απάντηση: .....

• Οι Απαντήσεις :

1. Διοκλητιανός (Ο Master της Ανατολής)
2. Κωνσταντίνος ο Χλωρός (Ο Καίσαρας που... χλώμιασε από το κρυό στη Γαλατία)
3. Μαξιμιανός (Ο Αύγουστος που «ψωνίζει» στο Μιλάνο)
4. Γαλέριος (Ο Καίσαρας που τρέχει στη σημερινή Σερβία)

Η αλλαγή στη μορφή του πολιτεύματος.

- Ποια ήταν η μεταβολή του ρωμαϊκού πολιτεύματος στα χρόνια του Διοκλητιανού και ποια στοιχεία την τεκμηριώνουν;

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ & ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ο Διοκλητιανός μετέβαλε το χαρακτήρα της μοναρχίας.

- Όλο το κράτος χωρίστηκε σε μικρές επαρχίες,
  - ✓ τη διοίκηση των οποίων ανέλαβαν υπάλληλοι που διορίζονταν από τον ίδιο τον αυτοκράτορα.
- Ο στρατός κάθε περιοχής είχε δικούς του διοικητές, διαφορετικούς από εκείνους των επαρχιών.
  - ✓ Μ' αυτόν τον τρόπο αφαιρέθηκε από το στρατό η πολιτική εξουσία.

ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ (ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ)

Η σταδιακή συγκέντρωση των εξουσιών στο πρόσωπο του αυτοκράτορα επικυρώθηκε με την υιοθέτηση από τον Διοκλητιανό του πρωτοκόλλου της αυλής των Σασανιδών βασιλέων της Περσίας.

- Ο αυτοκράτορας έγινε απροσπέλαστος για τους υπηκόους του,
- στις εμφανίσεις του φορούσε το διάδημα και την [πορφύρα](#)* και επέβαλλε την προσκύνηση.
- Περιβλήθηκε, τέλος, με την ιερότητα που του απέδιδε η προσφώνηση «Ζευς»
  - ✓ και η απαίτηση να λατρεύεται ως θεός.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ

Η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σ' ένα πρόσωπο άλλαξε ουσιαστικά το πολιτειακό σύστημα του Αυγούστου.

- Μετέβαλε δηλαδή την **Ηγεμονία (Principatus)**
  - ➔ σε **Απόλυτη Μοναρχία (Dominatus)**. + σ.128 Ελληνιστικοί Χρόνοι
- Ο πρώτος πολίτης του κράτους (princeps)
  - ➔ έγινε τώρα **απόλυτος μονάρχης (dominus)**.

- Ποια ήταν η μεταβολή του ρωμαϊκού πολιτεύματος στα χρόνια του Διοκλητιανού και ποια στοιχεία την τεκμηριώνουν;

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ & ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ο Διοκλητιανός μετέβαλε το χαρακτήρα της μοναρχίας.

- Όλο το κράτος χωρίστηκε σε μικρές επαρχίες,
  - ✓ τη διοίκηση των οποίων ανέλαβαν υπάλληλοι που διορίζονταν από τον ίδιο τον αυτοκράτορα.
- Ο στρατός κάθε περιοχής είχε δικούς του διοικητές, διαφορετικούς από εκείνους των επαρχιών.
  - ✓ Μ' αυτόν τον τρόπο [redacted] από το στρατό η πολιτική εξουσία.

ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ (ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ)

Η σταδιακή συγκέντρωση των εξουσιών στο πρόσωπο του αυτοκράτορα επικυρώθηκε με την υιοθέτηση από τον Διοκλητιανό του πρωτοκόλλου της αυλής των Σασανιδών βασιλέων της Περσίας.

- Ο αυτοκράτορας έγινε [redacted] για τους υπηκόους του,
- στις εμφανίσεις του φορούσε το διάδημα και την [redacted]* και επέβαλλε την [redacted].
- Περιβλήθηκε, τέλος, με την ιερότητα που του απέδιδε η προσφώνηση « [redacted] »
  - ✓ και η απαίτηση να λατρεύεται ως θεός.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ

Η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σ' ένα πρόσωπο άλλαξε ουσιαστικά το πολιτειακό σύστημα του Αυγούστου.

- Μετέβαλε δηλαδή την **Ηγεμονία (Principatus)**
  - ➔ σε [redacted] **Μοναρχία** ([redacted]). + σ.128 Ελληνιστικοί Χρόνοι
- Ο πρώτος πολίτης του κράτους (princeps)
  - ➔ έγινε τώρα **απόλυτος μονάρχης (dominus)**.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Τετραρχία #30403

«[...] Έτσι η εξουσία μοιράστηκε ... της αυτοκρατορίας [...]]»

Απόλυτη Μοναρχία (Dominatus) #23830

«[...] Η συγκέντρωση όλων... απόλυτος μονάρχης (dominus) [...]]»

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ο Διοκλητιανός δεν μετέβαλε το χαρακτήρα της μοναρχίας. #33073

Λ

Ο Μ. Κωνσταντίνος μετέβαλε την Ηγεμονία (Principatus) σε Απόλυτη Μοναρχία (Dominatus). #23826

Λ

Η τετραρχία ως διοικητικό σύστημα: #35295

α. θεσπίστηκε από τον Αύγουστο β. θεσπίστηκε από τον Κωνσταντίνο Χλωρό γ. διατήρησε προς στιγμή την ακεραιότητα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας δ. οδήγησε στη διάσπαση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας

γ

Ο Διοκλητιανός μετέβαλε το πολιτειακό σύστημα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε: #29535

α. Ηγεμονία β. Απόλυτη Μοναρχία γ. Δημοκρατία δ. Βασιλεία

β

Στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία επί αυτοκράτορα Διοκλητιανού (284 μ.Χ) εφαρμόστηκε το σύστημα της: #25426

α. Διαρχίας β. Τετραρχίας γ. Τριαρχίας δ. Μοναρχίας

β

#33095A	B
1. Πατρίκιοι 2. Δήμαρχοι 3. Τιβέριος Γράκχος 4. Διάταγμα του Καρακάλλα 5. Διοκλητιανός	α. αγροτικός νόμος β. εγκαθίδρυση της μοναρχίας γ. προστασία των πληβείων από αυθαιρεσίες δ. ανήκαν στις παλαιές μεγάλες ρωμαϊκές οικογένειες ε. αναγνώριση των ελεύθερων κατοίκων ως Ρωμαίων πολιτών στ. εγκαθίδρυση Τετραρχίας ζ. οι νεότεροι κάτοικοι της Ρώμης και των γύρω περιοχών

1-δ, 2-γ, 3-α, 4-ε, 5-στ